

miske Reformere, som toge deres Begyndelse med Stavnsbaandets Løsning, ville alle se, hvilken Betydning de have haft for den aandelige Udvikling, der er foregaaet her i Landet — uden at jeg ellers i mindste Maade vil søge at sammenligne dette Lovforslag med den store sociale Lovgivning i Slutningen af forrige Aarhundrede. Denne Lovgivnings Betydning er særlig skildret i en Bog af Professor Falbe Hansen, som hedder: „Stavnsbaandets Løsning og Landboreformerne“. Paa Grundlag af nøjagtige og omfattende Oplysninger maler han her et Billede for os af den mærkelige og storartede Fremgang, som fulgte efter Bondens Frigørelse. Men i dette lyse Billede er der en mørk Plet. Vel siger han, at Forholdene have medført, at der er dannet mange smaa Jordbrug i vort Land, hvor vedkommende Bruger, om end i al Tarvelighed, dog kan føre en menneskeværdig Tilværelse. Derimod kommer han til at spørge, om den Rigdom, der findes, nu ogsaa er fordelt paa rette Maade, og han kommer da til de jordløse Husmænd, de egentlige Landarbejdere. Med den ærede Formands Tilladelse maa jeg maa-ske oplæse nogle faa Citater af, hvad han skriver. Han udtaler der: „Relativt set ere Landarbejderne gaaede tilbage, thi idet Gaardmændene og Parcelisterne ere gaaede godt frem, mens Arbejdernes Stilling kun er lidet forbedret, er Afstanden imellem dem, den sociale Kløft, blevet udvidet“, og idet han stadig fremhæver dem, der eje noget, om det end er nok saa lidt, siger han: „Men de jordløse Lejehusmænd og Indsidderne have desværre som Regel den sørgelige Afslutning for Øje, at selv om de hele deres Liv igennem have arbejdet trofast og godt, levet ordentlig og sparsommelig, saa maa de dog paa deres gamle Dage søge Hjælp fra det offentlige Fattigvæsen og derved i deres egen og Fællers Mening miste en Del af deres borgerlige Ære og Ret.“ Og naar han ser paa, hvad Følgerne af dette ere, siger han: „De ydre Kaar, hvorunder den egentlige Landarbejder lever, ere i det hele saa fattige og trykkende, at han vanskelig kan have Aandsfriskhed nok til at tilegne sig nogen synderlig Del af Livets højere Kultur; han maa væsentlig nøjes med den blotte Tilfredsstillelse af de materielle Fornødenheder.“ Endelig gaar Forfatteren over til at paavise, at det i ældre Tider jo var overordentlig vanskeligt at hjælpe den fattige Landarbejder, fordi Samfundet den Gang var fattigt, ikke havde Midler dertil. Men nu, fremhæver han, ere For-

holdene jo ganske anderledes, nu er Samfundet rigt, nu har det Magt og Midler til at hjælpe; og at han tror, at Samfundet nu har virkelig Vilje til at hjælpe, fremhæver han i de følgende Linier, som jeg her skal tillade mig at oplæse: „I Nutiden er det blevet de ledende Samfundsklasser bevidst, at det er en Pligt, og at det til lige er i hele Samfundets velforstaaede Interesse at hjælpe Arbejdsklassen til bedre Kaar“, og han slutter med følgende Linier: „Den større og mere udbredte Dannelse har bragt forøget Humanitet og dermed forstærket Ønsket om at ville hjælpe. Men Hjælpen maa ydes paa en saadan Maade, at selv om det maatte anses for nødvendigt at foretage visse mindre Indgreb i Frihedsordningen, man dog ikke derved svækker den personlige Frihed og Selvsvarelighed, thi det er Spændkraften i Arbejdet, Forudsætningen for Samfundets Evne til at hjælpe.“ Jeg tror, det Lovforslag, vi i dette Øjeblik behandle, er i væsentlig Overensstemmelse med den Anvisning, Forfatteren her har givet, og jeg føler mig overbevist om, at jo stærkere og kraftigere vi komme ind paa et Arbejde for at drage den uformuende Landarbejderklasse frem, i desto større Grad vil det ogsaa lykkes os at forøge Samfundets Kraft og Samfundets Rigdom.

Dette Forslag er jo bragt til Veje ved Samarbejde mellem de forskellige Partier og den højtærede Minister. Det har kostet ikke saa lidt Arbejde igennem de mange Aar, der har været arbejdet derpaa, og først og fremmest mener jeg da, at vi nu ved Afslutningen af Forhandlingerne om dette Lovforslag bør mindes det store Arbejde, Landbokommissionen har udført, idet den af et stort Raamateriale har dannet det Grundlag, hvorpaa dette Lovforslag er bygget. I Rigsdagen har vort Arbejde paa dette Lovforslag været et saadant, at det undertiden har set mørkt ud; vi have arbejdet under Forhold, hvor Haab og Frygt ofte kæmpede med hinanden, men jeg tror dog, at det i Almindelighed har været saaledes, at Haabet om, at det skulde lykkes at føre denne Sag til en heldig og lykkelig Afslutning, har været det overvejende, og det synes jo nu, som om dette Haab ikke skal beskæmmes. Skønt Lovforslaget, som jeg sagde før, ikke rækker vidt, er det dog min Overbevisning, at denne Lovs Konsekvenser kunne faa en vidtrækkende Betydning for hele Samfundet, og som det er gennemført med Velvilje og Samstemning fra alle Sider, haaber jeg, det maa blive modtaget med Velvilje af